

NCERT Solutions for Class 9 Sanskrit Shemushi

Chapter 9 सिकतासेतुः

अभ्यासः

प्रश्न 1.

अधोलिखितानां प्रश्नानाम् उत्तराणि संस्कृतभाषया लिखत

(क) अनधीतः तपोदत्त केः गर्हितोऽभवत्?

उत्तरः

अनधीतः तपोदत्त कुटुम्बिभिः मितरैश्च गर्हितोऽभवत् ।

(ख) तपोदत्तः केन प्रकारेण विद्यामवाप्तुं प्रवृत्तोऽभवत्?

उत्तरः

तपोदत्तः तपोभिरेव विद्यामवाप्तुं प्रवृत्तोऽभवत् ।

(ग) तपोदत्तः पुरुषस्य कां चेष्टा दृष्ट्वा अहसत्?

उत्तरः

तपोदत्तः पुरुष सिकताभिः नद्या सेतुनिर्माणं प्रयासं कुर्वाणं दृष्ट्वा अहसत् ।

(घ) तपोमातरेण विद्यां प्राप्नुं तस्य प्रयासः कीदृशः कथितः?

उत्तरः

तपोमातरेण विद्यां प्राप्नुं तस्य प्रयासः सिकताभिः ।

(ङ) अन्ते तपोदत्तः विद्याग्रहणाय कुत्र गतः?

उत्तरः

अन्ते तपोदत्तः विद्याग्रहणाय गुरुकुलं गतः ।

प्रश्न 2.

भिन्नवर्गीयं पदं चिनुत –

यथा- अधिरोदम्, गन्तुम्, सेतुम्, निर्मातुम् ।

(क) निः श्वस्य, चिन्तय, विमृश्य, उपेत्य ।

उत्तरः

चिन्तय ।

(ख) विश्वसिमि, पश्यामि, करिष्यामि, अभिलषामि ।

उत्तरः

करिष्यामि ।

(ग) तपोभिः दुर्बुद्धिः, सिकताभिः, कुटुम्बिभिः ।

उत्तरः

दुर्बुद्धिः ।

प्रश्न 3.

(क) रेखाङ्कितानि सर्वनामपदानि कस्मै प्रयुक्तानि?

(i) अल अलमल तव श्रमेण ।

उत्तरः

पुरुषाय ।

(ii) न अह सोपानमागैरट्टमधिरोढुं विश्वसिमि ।

उत्तरः

पुरुषाय ।

(iii) चिन्तितं भवता न वा?

उत्तरः

पुरुषाय ।

(iv) गुरुगृहं गत्वैव विद्याभ्यासो मया करणीयः ।

उत्तरः

तपोदत्ताय ।

(v) भवद्भिः उन्मीलितं मे नयनयुगलम् । उत्तरः तपोदत्ताय ।

प्रश्न 3.

(ख) अधोलिखितानि कथनानि कः कं प्रति कथयति?

कथनानि	कः	कम् प्रति
(i) हा विधे! किमिदं मया कृतम्?	.....	.....
(ii) भो महाशय! किमिदं विधीयते।	.....	.....
(iii) भोस्तपस्विन्! कथं माम् उपरुणत्सि।	.....	.....
(iv) सिकता: जलप्रवाहे स्थास्यल्लिकिम्?	.....	.....
(v) नाहं जाने कोऽस्ति भवन्	.....	.....

उत्तरः

कथनानि	कः	कम् प्रति
(i) हा विधे! किमिदं मया कृतम्?	तमरेदत्तः	विधिम्
(ii) भो महाशय! किमिदं विधीयते।	तपोदत्तः	पुरुषम्
(iii) भोस्तपस्विन्! कथं माम् उपरुणत्सि।	पुरुषः	तपोदत्तम्
(iv) सिकता: जलप्रवाहे स्थास्यल्लिकिम्?	तपोदत्तः	पुरुषम्
(v) नाहं जाने कोऽस्ति भवन्	तपोदत्तः	पुरुषम्

प्रश्न 4.

स्थूलपदान्याधिकृत्य प्रश्ननिर्माणं कुरुत –

(क) तपादत्तः तपर्यया विद्यामवाप्तुं प्रवृत्तोऽसि ।

उत्तरः

तपादत्तः केन विधिना विद्यामवाप्तुं प्रवृत्तोऽस्ति?

(ख) तपोदत्तः कुटुम्बिभिः मित्त्रैर्गर्हितः अभव् ।

उत्तरः

कः कुटुम्बिभिः मित्त्रैर्गर्हितः अभव्?

(ग) पुरुषः नद्यां सिकताभिः सेतं निर्मातुं प्रयतते ।

उत्तरः

पुरुषः कुत्र सिकताभिः सेतं निर्मातुं प्रयतते?

(घ) तपोदत्तः अक्षरज्ञानं विनैव वैदुष्यमवाप्तुम् अभिलषति?

उत्तरः

तपोदत्तः कम् विनैव वैदुष्यमवाप्तुं अभिलषति?

(ङ) तपोदत्तः विद्याध्ययनाय गुरुकुलम् अगच्छत् ।

उत्तरः

तपोदत्तः किमर्थं गुरुकुलं अगच्छत्?

(च) गुरुगृहं गत्वैव विद्याभ्यासः करणीयः ।

उत्तरः

कुत्र गत्वैव विद्याभ्यासः करणीयः?

प्रश्न 5.

उदाहरणमनुसृत्य अधोलिखित विग्रहपदानां समस्तपदानि लिखत –

विग्रहपदानि – समस्तपदानि

यथा – संकल्पस्य सातत्येन – संकल्पसातत्येन

(क) अक्षराणां ज्ञानम् – .....

(ख) सिकतायाः सेतुः – .....

(ग) पितुः चरणैः – .....

(घ) गुरोः गृहम् – .....

(ङ) विद्यायाः अभ्यासः – .....

उत्तरः

(क) अक्षराणां ज्ञानम् – अक्षरज्ञानम्

(ख) सिकतायाः सेतुः – सिकतासेतुः

(ग) पितुः चरणैः – पितृचरणैः

(घ) गुरोः गृहम् – गुरुगृहम्

(ङ) विद्यायाः अभ्यासः – विद्याभ्यासः

प्रश्न 6.

उदाहरणमनुसृत्य अधोलिखितानां समस्तपदानां विग्रह कुरुत –

समस्तपदानि – विग्रह

यथा – नयनयुगलम् – .....

(क) जलप्रवाहे – .....

(ख) तपश्चर्याया – .....

(ग) जलोच्छलनध्वनिः – .....

(घ) सेतुनिर्माणप्रयासः – .....

उत्तरः

(क) जलप्रवाहे – जलस्य प्रवाहे

- (ख) तपश्चर्यया – तपस्यः चर्यया
(ग) जलोच्छलनध्वनिः – जलोच्छलनस्य ध्वनिः
(घ) सेतुनिर्माणप्रयासः – सेतुनिर्माणस्य प्रयासः।

प्रश्न 7.

उदारहणमनुसृत्य साकोष्ठकात् पदम् आदाय नूतन वाक्यद्वयं रचयत –

(क) यथा-अलं चिन्तया । ('अलम्' योगे तृतीया)

1. .... (भय)
2. .... (कोलाहल)

उत्तर

1. अलं – भयेन ।
2. अलं – कोलाहलेन ।

(ख) यथा- माम् अनु स गच्छति ('अनु' योगे द्वितीया)

1. .... (गृह)
2. .... (पर्वत)

उत्तरः

1. माम् अनु गृहं गच्छति । .
2. माम् अनु पर्वतं गच्छति ।

(ग) यथा- अक्षरज्ञानं विनैव वैदुष्यं प्राप्तुमभिलषसि । ('विना' योगे द्वितीया)

1. .... (परिश्रम)
2. .... (अभ्यास)

उत्तरः

1. परिश्रमं विनैव वैदुष्यं प्राप्तुमभिलषसि ।
2. अभ्यासं विनैव वैदुष्यं प्राप्तुमभिलषसि ।

(घ) यथा- संध्यां यावत् गृहमुपैति ('यावत्' योगे द्वितीया)

1. .... (मास)
2. .... (वर्ष)

उत्तरः

1. मासं यावत् गृहं उपैति ।
2. वर्षं यावत् गृहं उपैतिः